

F tipi cezaevi uygulamasını anlatan belgeseli *Sessiz Ölüm*'ün üzerinden iki yıl geçtikten sonra Hüseyin Karabey'i ziyaret edip geçen sürede neler yaptığını ve çalıştığı projeleri konuştuk.

SÖYLEŞİ ENİS KÖSTEPEN

FOTOĞRAF MUAMMER YANMAZ

«Unutmamak, tarihin tekrar etmesini engellemek, **BUNLAR ÇOK ÖNEMLİ»**

Sessiz Ölüm 2001'de bitmişti. Geçen zamanda neler yaptınız?

2001'den sonra uzun metraj projemi gerçekleştirmek için kendimce eksiklerim vardı, onları tamamlayabilmek için bazı şeylere yöneldim; mesela oyuncu yönetimini öğrenmek istiyordum. Bir yandan da bu sırada şanslıydım; eksiklerim üzerine çalışırken belgesel yapma fırsatım oldu.

Oyunculuk yönetimine yönelmenizle *Sessiz Ölüm*'de Jülide Kural ile çalışmanız arasında bir ilişki var mı?

Aslında o benim için çok büyük bir deneyim oldu. Jülide bana orada çok büyük bir kıyak yaptı. Çok iyi bir oyuncu olmasına rağmen, sadece benim istediklerimi yaptı. Bense ne kadar kısıtlı şeyler isteyebildiğimi fark ettim. Çünkü ne istesem yaptığını fark ettim; ama ben oyuncu yönetimi anlamında ne isteyeceğimi ve nasıl iste-

yeceğimi bilmiyordum. Onun yerine başka birisi gelseydi ya da Jülide bana kötü davranıyorsa, ben istemediğim halde abartılı oynasaydı ya da bambaşka bir şekilde farklı oynasaydı, ben bunu hiç hissedemezdim. Ama o ne yaptı: Kendini bana teslim etti. Ben de o zaman anladım ki bunun sınırları çok geniş. Oyuncudan neler isteyebileceğini, oyunculuğun nereye gidebileceğini tam olarak öğrenmek lazım. Şansına o günlerde Nazım'ın 100. doğum yılı nedeniyle Genco Erkal'ın yönetiminde 'Nazım'a Armağan' adında bir oyun hazırlanıyordu, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı da (İKSŞV) yapımını üstlenmişti. Teklif onlardan geldi, ama gelmeydi de ben gidecektim. "Bunca insan bir araya geldiler, çeker misin?" dediler, ben de "Tamam, belgeselini yapalım" dedim. Şimdi bitmek üzere, montaj aşamasında. Ayrıca Jülide Kural'ın 'Frida' ve Mahir Şengün'ün 'Unut-

mak' oyunlarında gösterilmek üzere de videolar hazırladım. Öndan sonra dansla da ilgili bir şeyler öğrenmek istiyordum. Bizde sanat eğitimi öyle acayip ki sanki her şey birbirinden bağımsızmış gibi davranılır. Sinema eğitiminde klasik dansı da baleyi de modern dansı da bilmiyoruz; hiçbir şey bilmiyoruz, sanki biz ilgilendirmemiş gibi. Halbuki sahne sanatlarının hepsi birbirini ilgilendiriyor. Zeynep Tanbay ile 'Nazım' projesinde tanışmıştık; onun bir gösterisi için Harran dansıyla ilgili yarı belgesel bir video hazırladım. Sonra İKSŞV'den bir teklif geldi. Pina Bausch İstanbul projesini yapmaya başlayacaktı; biz daha ilk günden bu projenin hikâyesini anlatmaya karar verdik. Pina Bausch'ta bir ritm yakalamaya çalışıyorum. Dansın özünde ritm var, ki Pina Bausch da bu ritmi çok önemsiyor. Bence dansın özünde İstanbul'u anlatmıyor, İstan-

bul'da yakaladığı ritmi anlatıyor, bizim kendi ritimimizi. Ben de İstanbul'u geçeceğim önce, o ritmi yakalayıp provalar ve gösteriyle bağlantısını kurmaya çalışacağım. Onun dansını anlatmak böyle mümkün.

Sahne sanatlarındaki çalışmalarının dışında bir de Arjantin yolculuğu var galiba...

Arjantin'e geçen sene Kasım'da, krizden yaklaşık altı ay sonra Metin Yeğin ile birlikte gittik. Bir ay kaldık. Neredeyse devrim yaşıyorduk. Festivalde filmlerimizi gösterdik, *Boran* 'Perşembe Anneleri'nin düzenlediği bir belgesel film festivalinde ödül aldı. Sonra annelerle kurduğumuz ilişkinin de yardımıyla iki farklı film projesi çıktı. Bir tanesi şu anda Arjantin'de sokakta politik ve sosyal olarak ne olduğunu anlatacak bir proje. Bu projenin çekimleri daha uzun vadede de sürecek Şil, Güney Afrika ve Türkiye'yi de içine alacak daha kapsamlı ve genel olarak 'Unutmamak' üzerine bir belgesel olacak. Bizde hemen hemen yaşananlar aynı, ama Arjantin'i unutmadı. Neden unutmadı? Unutmamak, tarihin tekrar etmesini engellemek, bunlar çok önemli şeyler. Türkiye'de 30,000 kişi öldü, bu resmi rakam, gerçek rakam belki bunun iki katıdır. 1980'den sonra 1,000,000'dan fazla kişi işkence görmüş, 30,000 kişi öldüyse bunların katilleri de burada. Bunlar ne yapıyor? 30,000 insanın en az 300,000 yakını var. Bunlar ne durumda? Sokakta çarptığın bir adam belki bir katil, ya da cinayete kurban gitmiş bir yakını var, ya da işkence görmüş insanlar sokakta dolaşiyor, fakat hiçbir kendini ifade edemiyor, ne yaşadıklarını anlatamıyorlar. Bunun toplumsal bellek açısından çok önemli olduğunu düşünüyoruz ve unutmamak baskının sürdüğünün de işaretli. Unutmamak aynı zamanda bunların yeniden olma ihtimalini de içinde barındırıyor. Arjantin'de mikrofonu kime uzatırsanız uzatın, hiçbir açıklama yapmadan, "Unuttunuz mu?" diye sorun "Asla!" derler; bizde sorun "Neyi?" derler, "Neyi unuttuk mu?" Esasında bu, "Biz o kadar çok şeyi unuttuk ki, sen hangisini soruyorsun?" sorusunu da içinde taşıyor. Deprem unutuldu, ekonomik kriz unutuldu, 30,000 kişi unutuldu, 80 darbesi unutuldu, Sivas unutuldu. Orada unuttukları gibi, bununla da yaşamayı sürdürüyorlar. O da zamanla toplum için faydalı bir hale dönüşüyor. Mesela Türkiye ve Arjantin'de krizler aynı zamanlarda benzer koşullarda yaşandı; ama Amerika Arjantin'e yardım etmedi, Türkiye'ye yardım etti. Amerika'nın Türkiye'ye yardım etmesinin temel sebeplerinden bir tanesi Ortadoğu politikasıydı. Ama ona rağmen Türkiye'de birçok entelektüel liberal yazar darbeyi savundu, "Ordu el kaysın," dedi. Hem de

bunlar liberal, faşist olmayan yazarlardı. Sosyal demokratlar seslerini çıkarmadı. Biz de sesimizi çıkarmadık. Arjantin'de ise ortada devlet yok, kimse başkan ya da başbakan olmak istemiyor, habire parlamento değişiyor, korkunç bir kriz var... Akla ne gelir? Tak diye ordu gelecek. Türkiye'de olsa 100,000 kere gelir. Orada asla gelmiyor. Neden? Korkunç deşifre etmişler. Ordu bir şey yapsa, halk tüm hincini oradan çıkaracak.

Gazi Davası üzerine olan Gereği Düşünüldü belgeseli nasıl oluştu?

1996'da Aydın Bulut'un yönetmenliğini yaptığı Gazi Mahallesi belgeselinin kurgusunu yaptım. O dönem bu tür konularda yapılan ilk bağımsız belgeseldi. Şiddet sürüyordu. Çok iyi tepkiler aldı. Bizi çok cesaretlendirdi. Fakat sonra dava devam etti ve çok kötü koşullarda devam etti. Ben onu takip etmek istiyordum. Remzi Kazmaz da davanın avukatlarından, sinemaya da çok meraklı. Bir araya geldik, ben teknik altyapısını üstlendim. O da olayı çok iyi bildiği için yönetmenliği üstlendi. Yaklaşık bir yıl davayı takip ettik.

Trabzon'a gittiniz, geldiniz...

Evet. İşte o süreci anlatmak istedik. İkinci bir katliamın hukuk alanında yaşandığını göstermek istedik. Birazcık da boyun borcuymdu, öyle

ya Gazi Olayları'nı anlattık, peki devamı neydi? Mesela Türkiye dışında tek başına filmi izlemek pek bir şey ifade edemeyebilir, ama burada yaşayan insanlar için Gazi bir vicdan azabıdır, belleğimizde yer etmiştir. Tekrar hatırlatmak ve "bakın sonra da bunlar oldu" demek istedik. Remzi'yle ortak fikrimizdi. Alleleler bir günlük otobüs yolculuğunda topu topu yarım saatlik davalar için -çünkü davalar yarım saatten fazla sürmüyordu- 20 saat gidiş 20 saat dönüş yolu katettiler. Bunlar fakir insanlar merkeze bile paraları olmadığı için inemeyen insanlar. Otobüs tutacaklar, yolda yemek yiyemezler, evden getirdiklerini yiyecekler. Bu insanlar çocuklarını kaybetmişler. Bu o kadar büyük bir saygısızlık ki. Devletin bizim adımıza, vatan-daşları adına yaptığı korkunç bir saygısızlık. Bu filmi yaparken daha çok seyredenlerin utanmasını istedim. Dolaylı olarak biz sorumluyuz. Biz ses çıkarmıyoruz. Devlet de bizim adımıza doğru bildiğini bu şekilde uyguluyor. Bazı önemli görüntüler var ya belleklerimizde yer eden, onları da hatırlatmak istedik. Mesela bir görüntü bir saatlik bir şey kadar etkili oluyor; size zincirleme olarak bütün daha önce yaşananları hatırlatıyor. Yakında VCD'si çıkacak.

Peki geçen yaz yapılan 'Kadınlar Birbirleri-ne Doğru Yürüyor' eylemi üzerine olan Yoldan Çıktık projesi nasıl oluştu?

Pinar Selek ile konuşuyorduk, onun eylemi filmleştirmek gibi bir projesi vardı, bizden de fikir alıyordu ne yapılabilir diye. Ben de bundan müthiş bir film çıkabileceğini söyledim. Böyle bir film çekilse böyle bir prodüksiyon yapılamaz, ama böyle bir prodüksiyon yapılmışsa böyle bir film çekilir. "Sen yapar mısın?" dedi. "Tamam yaparım; ama mutlaka bayan kameraman olması lazım," dedim. Erkek kameraman olursa işin büyüğü kaçır, ufak kamera olması lazım. Kamera tecrübesi olması önemli değil, ama önemli olan kameramanın görüşmeleri yapılırken orada sınırlanması. Sonra dört kameraman kadın dağılarak, eylem Türkiye'yi dolaşırken yaklaşık elli saatlik çekim yaptılar. Sonrasında görüntüler bir araya geldi, tartıştık. Onlar kameramanlığın ötesinde bir iş yapmışlardı ve yönetim aşamasına da dahil oldular. Bir yönetmenli değil, beş yönetmenli oldu. Zaten her şeyini kadınların yaptığı bir projenin yönetmeninin tek bir erkek olması da bu projeye uygun olmazdı. Şimdi bu belgeselin tekrar bir kurgusu yapılacak, sonra onun da VCD'si çıkacak, kadın kuruluşlarında gösterimi yapılacaktır. Ayrıca eylemin gezdiği yerlerde gösterilecek. □

